

Szalay Miklós

a börtönben is jól érezte magát

"Összefoglaló jelentés Szalay Miklós és társai ügyében Budapesti Rendőr-főkapitányság Politikai Vizsgálati Alosztálya Budapest, 1972. április hó 29-én

...Szalay Miklós 1970. március 15-én a Petőfi-szobornál szervezője és részese volt a hivatalos ünnepség befejezése után kb. 30 főből álló csoportosulásnak, akik a Petőfi-szobortól elindulva a Belváros különböző utcáin 1848-as dalokat énekeltek... garázdaság bűntett alapos gyanúja miatt indítottunk eljárást, amelyet 1970. március 27-én megszüntettünk és figyelmeztetésben részesítettük.

Szalay Miklós 1972. március 15-én is megjelent a Petőfi-szobornál rendezett hivatalos

ünnepségen, amelynek befejezése után csatlakozott ahhoz a több száz fős csoporthoz, akik engedély nélkül a Kossuth-szoborhoz, majd a Batthyány emlékműhöz vonultak. A Batthyány emlékműnél a Himnusz és a Szózat elénekzése, a Nemzeti dal kórusban történő elszavalása után Szalay Miklós az emlékmű talapzatának felső fokára állt, és a következő szövegű beszédet mondta el. "Hallgassatok meg: két évvel ezelőtt én már megjárta ezt az utat... Lázadók vagytok, de fiatalok, ez a lázadás jogos és alapjában becsületes. Ti most bűnösnek érzitek magatokat, és mindennel szembeszálltok, mert szembe kerültetek a törvény képviselőivel... Jogotok van keresni azt a lényeget, amin változtatni kell. Ti becsületesek, őszinték és magyarok vagytok, nem kell innen settenkedve, lesütött szemmel, bűnös érzéssel elmenni..." Szalay beszéde alkalmas volt arra, hogy a jelenlévők egyébként is túlfűtött, nacionalista hangulatát tovább fokozza."

„PESTI KÖZPONTI KERÜLETI BÍRÓSÁG A NÉPKÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Ítélet

I. r. Szalay Miklós vádlott (1948...) bűnös: nagyobb nyilvánosság előtt elkövetett izgatás büntetében. Ezért őt a bíróság 1 (egy) évi és 8 (nyolc) hónapi szabadságvesztésre és 2 (két) évi közügyektől eltiltásra ítéli. A szabadságvesztést fegyházban kell végrehajtani... Budapest, 1972. július 5." Semmi gyerekkori álmom, hogy mi leszek. Jogi egyetemet végzett apám rábeszélte, én inkább az orvost válasszam. Mivel Szegeden 19 pont is elég volt a felvételhez, oda jelentkeztem. Egy év után apám tudta nélkül átiratkoztam a fizika szakra. Sok okos ember volt itt is, de intelligens alig akadt. Egyik professzorunk strandpapucsban tartott előadást. Másodévből átjöttem Budapestre, az ELTE-re.

Katalin húgom 1970. március 15-re kokárdákat varrt, hogy majd ezeket osztogatja. Vele mentem, vigyázni rá. A Petőfi-szobornál az ünnepi beszédek álmosak, lelketlenek voltak. Az ünnepség után ott maradónak javasoltam, menjünk át énekelve a Kossuth-szoborhoz. Az egyik mellékutcában a fiúk le akartak venni egy nemzetiszín zászlót, hogy vigyük magunkkal. Nem hagytam. A házfelügyelőtől - mivel én otthon felejtettem a személyim - egy Galkó Bence nevű fiú igazolványának fejében kölcsönkaptuk a zászlót. Galkóval megegyeztünk, hogy a Kossuth-szobornál ő fog szavalni. De csak addig jutott, hogy "Talpra magyar, hí a haza...", amikor egy rendőr és egy katona felszólított, menjünk velük. A zászlótartó fiú kérte, ne kezeljenek kettőnköt külön, hiszen együtt jöttünk. Ez jólesett. De csak kettőnköt vittek be. A rendőrségen a magamfajta súlyos bűnözőnek alezredes kihallgató dukált. Hajnalban azért elengedtek. A garázdaság büntetést megúsztuk egy figyelmeztetéssel. A következő év március 15-én apám szobafogságban tartott. 1972. március 15-én a professzoromhoz indultam a diplomamunkámmal. Nem akartam az ünnepségre menni. De felelősséget éreztem, és arrafelé kanyarodtam, nehogy mások is úgy járjanak, mint két éve mi. Aztán elsőrendű vádlott lettem egy perben, amiben hét "bűntársamat" a tárgyaláson láttam először... Igen, belelkesedtem. Fiatalokhoz méltatlan lett volna hallgatni az örökmécseknél. Beszédemet szinte egy civil ruhás rendőr is elmondhatta volna, ha okosabbak. De lerángattak a talapzatról, betuszkoltak egy autóba. Hiába mondtam, hogy a táskám, a diplomamunkám ottmaradt... Tizenhárom órát álltam falnak fordítva. Nem büntetésből, hanem sokan voltunk. Megkönnyebbülést jelentett a 72 órás előzetes letartóztatás. Levették a felelősséget a vállamról. Nem 72 órára, hanem húsz hónapra, mert csak 1973 novemberében szabadultam. A húgom látta, hogy elvittek. Azt hitte, hajnalban most is kiengednek. Reggel aztán elmondta, mi történt, mire apám hangtalanul összeesett... Érdeklődésére azt felelték, nem tudják, hol vagyok. Végül március végén a kihallgató tiszt kegyesen felhívta őket. Az első látogatáson apám azzal kezdte: "Megverték?" Nem. "Becsületszavadra nem?" Becsületszavamra.

"Becsületszavadra nem?!" - kérdezte másodszor is... Letartóztatásom után négyen felkeresték Korom Mihály igazságügy-minisztert, hogy elmondják, apám mint diplomás tartalékos tiszt a négy budapesti munkaszolgálatos zászlóalj egyikének volt a parancsnoka. Mindhárom társát felakasztották, őt az általa megmentett emberek tanúságtétele alapján igazolták. Németellenes volt. A magyar becsületért, hogy megmutassa, nem természetes az, hogy az értelmiség gyáva, 1945-ben jelentkezett az új magyar hadseregbe. Budapestről Debrecenbe, onnan Máramarosra vitték az önkénteseket egyre erősebb őrizet mellett, végül egy szovjet fogolytáborban kötöttek ki - három évre. Arról hallgattak a pártfogóim, hogy 1956-ban apám volt a forradalmi tanács elnöke a vámőrségnél, amit talán az előélete miatt néztek el neki. Mindenesetre Korom elvtárs azt mondta: "Majd ha az apját csukják le, akkor jöjjenek..." Kifejezetten pozitív szemléletű volt az apám. Azt mondta, jól jött a szovjet rendszer megismerése, mert e nélkül talán beállt volna Rákosiékhoz katonának, és akkor három év múlva letartóztatják. Az én benn töltött húsz hónapom apáméknak rettenetes volt, nekem jó. Egyetlen rosszindulatú emberrel sem találkoztam, engem senki nem akart elítélni. Ám a rendszer olyan volt, hogy egy rakás tisztességes ember képes volt úgy együttműködni, hogy tisztességtelenség jött ki belőle.

A tárgyaláson szóvá tettem a bírónak, hogy bár "bűntársaimat" a vádirat alapján barátainak tartom, nem is ismerem őket. A felelet: március 15-én ők is bűncselekményt követtek el... Meg kellett volna kérdezni, hogy erőszakos nemi közöszlész volt-e ezen a napon? A nyolc vádlottból ketten bizonyultunk különösen veszélyesnek, bennünket az első tárgyalás után nem helyeztek szabadlábra. Ulveczki Gabi Babits Petőfi koszorúi című költeményének húsz példányáért került fegyházba. Mert Babits "ott és akkor" alkalmas volt az izgatásra. Az erősen hamis vádirat szerint "apja a felszabadulás előtt vámtiszt volt". Horthysta tiszt ugyebár, mert azt nem említették, hogy továbbra is vámtiszt maradt. Többször elmondatták velem a történeteket, és félmondatonként állították össze a szöveget, hogy minél terhelőbb legyen. A büntetési tétel felső határa nyolc év volt, ehhez képest a húsz hónap semmi. Benn egyre jobb viszonyok közé kerültem. "Egyenruhás fegyencként" októberben vittek át a Gyűjtőbe, politikai foglyok - a köztörvényesektől szigorúan elkülönítve - csak ott voltak. A zárkák pasztával felkent bitumenjén a napfényben csillogtak a kefézés szabályos körei. A nyitott cellákban sakkot, dominót, szemüveget, könyveket láttam... Mint egy első osztályú szálloda! Nagyon jó könyvtára van a Gyűjtőnek, tudom ajánlani! Négyen voltunk egy cellában. Mikor előadtam, hogy kvázi a Himnuszért kaptam húsz hónapot, velem sopánkodtak, hogy az tényleg rengeteg. Aztán kiderült, hogy a két ötvenhatost húsz évre ítélték, a negyedik pedig az 1963-as zuglói nyilasperben 15 évet kapott. Más rabokkal semmiféle kapcsolatunk nem volt, az asztalosüzemben is csak lopva lehetett szót váltani. Én azért kerestem a "márciusi ifjakat" - azóta is tartom többel a kapcsolatot. Ki is töltették velem mind a húsz hónapot, mondván: "maga köré gyűjti a bűntársait"... Házimunkások csak köztörvényes bűnözők lehettek. Mi csak csirketolvajoknak neveztük őket, ők meg bennünket hídobbantónak. Kiadom egyik nap a csajkám, aminek a külső szélén kávéfolt maradt. A házimunkás mellett álló őrmester visszatolta: "Mi ez? És maga politikai fogoly? A forradalom után voltak itt igazi politikai foglyok!" Így mondta 1973-ban a börtönben: forradalom! Az egyetlen rossz dolog a rohadt gyanakvás volt, hogy hetente levittek mindenkit a politikai tiszthez, és nem tudhattuk, kit miről kérdeznek, ki mit mondott. Szabadulásom után a professzorom kezét sem mert nyújtani. A rektor közölte, politikai elítéltek sorsa nem az ő hatáskörébe tartozik. Aztán az oktatási miniszter meghatározatlan időre kizárt az ország összes egyeteméről. Rögtön elszegődtem a Műegyetemre segédmunkásnak, és beadtam a továbbtanulási kérelmet. Apám megkérdezte:

ha fizikus lehetnél, fiam, politikaiként mikor engednek ki Dubnába, a szovjet atomfizikai kutatóközpontba? És a kezébe vette a sorsomat. Megérdeklődte, kik javítják a porszívókat. Elektrolakatosok, új szakma, 27. számú Szakmunkásképző Intézet! El is vitt a szakmunkásképzőbe, ahol az igazgatóval rögtön közölte: a gyerek "fekete seggű", március 15-i izgatás. Az igazgató legyintett: itt legfeljebb a lányokat izgathatja! Aztán a szekrényéből elővette a tankönyvcsomagot, és nekem adta, hogy tanuljam meg. "Hozzál a Gyűjtőből igazolást, hogy benn elektrolakatosként dolgoztál, és le is vizsgázhatsz!" De hát asztalosmunkát végeztünk! "Mit számít az? Papír legyen!" Hát én becsöngettem a Gyűjtőbe. Csak néztek, telefonálgattak, majd kitessekeltek, hogy ez nem okmányiroda... Ez a szakmunkásból lett kis barnaköpenyes iskolaigazgató karakánabbul viselkedett velem, mint híres egyetemi tanáraink közül sokan. Egy év múlva a vizsgán az Ohm-törvénnyel szépen kiszámoltam, hogyan melegszik a bojlerben a víz, és háztartásigépszerező lettem. A börtön és apám megoldotta a pályaválasztást. Mivel benn volt a kérelmem, tíz év múlva megengedték, hogy diplomázhassak. Jeles eredménnyel lettem fizikus. Hogy ez mire volt jó? 1984-ben Szaharov, szovjet polgárjogi harcos, Nobel-békedíjas atomfizikus feleségét nem engedték ki külföldre szívűműtetre. Sok tudós túszként felajánlotta magát Brezsnyevnek, amíg Szaharovék haza nem térnek... A tiltakozók között egyetlen magyar fizikus sem volt. Tisztességből felajánlottam én is magamat és a feleségemet a névsorba. Levelemet Kenedi János kijuttatta a Szabad Európa Rádiónak, ahol pár napon át felolvasták, de megjelent a szamizdat Beszélőben is. Ezt írtam alá: "Szalay Miklós magyar fizikus és felesége". Mondhatnám, ennyi időre voltam fizikus. Edit félt, már megvolt a fiunk és a lányunk. De hát mit csinálhattak volna? Dubnából nem hívhattak haza, a csavarhúzó meg nem vehették ki a kezemből. Szakmunkásként a Bányagépgyárban, majd a Gelkánál dolgoztam. Három év után megnyertem a Gelka Tröszt országos szakmai versenyét, ötezer forintot kaptam - a hetvenes években ez nagy pénz volt -, és kiváló dolgozó lettem. Milyen esélyem lett volna arra, hogy a legjobb magyar fizikus legyek? 1986 óta vagyok kisiparos. Vagy tíz volt gelkással most is együtt ebédelünk minden héten, és közben megbeszéljük, ki mit szívott meg előző napokban az új mosógépekkel. Izgága lennék? 1989-ben a jurta színházbéli Beszélő-esten elmondtam, a magamfajta fejjel a falnak menő embernek legfeljebb babérkoszorú jár, de politikai szerep nem. Vigyázzanak velünk, ha nem akarják, hogy falnak vezessük őket is. Azt nem említettem még, hogy a szabadulás után két éven át március 15-én reggel hatkor a rendőrségen kellett jelentkeznem egynapi hideg élelemmel. A harmadik évben nem jött meghívó. Sértve éreztem magam. Már ezt sem érdelem?

1972. március 15.

A Műegyetemi jelentés szerint a párttagok értetlenül állnak a március 15-i belügyi készültség előtt. Nem megoldás a diákság egész napos foglalkoztatása, a helyszínek megszállása. "Nevetséges, hogy államférfiaink szinte őrizetlenül bátran járnak-kelnek a fővárosban, az országban, ugyanakkor néhány politikailag sületlen, s főként hőbörgő személy megfélemezésére olyan apparátust mozgósítunk, ami egy puccs megfélemezésére is elegendő volna." "Burgács Gábor, 19 éves modell a Képzőművészeti Főiskolán, munkásszármazású KISZ-tag '71. december elején vörös posztóból kivágott két darab 8 centiméter átmérőjű ötágú csillagot ragasztott fekete posztóból készült cipőjének orrára, azóta őrizetbe vételéig a fenti módon használta cipőjét, mondván: 'ezek a vörös csillagok vezérlik lépteimet'." Csilléry Gábor kertészeti egyetemi hallgató a rendőri intézkedést fényképezte: 30 nap elzárás. A tömeg már a Múzeum-kertben is kórusban szavalta: "A magyarok istenére esküszünk, esküszünk, rabok tovább nem leszünk!" A Batthyány-örökmécsesnél a karhatalom beavatkozását - amit

"Gyilkosok! Fasiszták!" kiáltások kísérték - az indokolta, hogy a hangulat "egyre inkább nacionalista, szovjetellenes, rendszerellenes megnyilvánulásokba csapott át". Az urh-ás kocsi szélvédőjét betörték. Budapesten 83 fiatal állítottak elő - 33 fiatalkorút, 47 fiatal felnőttet, és 3 felnőttet -, közülük 33 középiskolás, 15 egyetemista, 26 szak- és segédmunkás.

(Állambiztonsági Történeti Levéltár) "...az Internacionálé rítusos, rutinszerű eléneklése után a tömeg együtt maradt, és váratlanul a Szózat hangjai és szavai csendültek fel - s a katonák mindenütt tisztelegve álltak... És a tömeg nem oszlott fel, nem akaródzott hazamennie. Újabb és újabb énekek következtek, aztán lassacskán mindenki elindult a Váci utca felé. A megemlékezés menetté alakult, s lázadóan nagy kokárdáival és nemzetiszínű karszalagjaival továbbment... ...Ekkor egy nagykabátos, karszalagos fiú állt fel a mécses mellé, és beszélni kezdett, keresetlen, egyszerű szavakkal. Nem mondott mást, csak azt, hogy jegyezzük meg ezt a napot és vigyük haza az emlékét, mert a 48-as forradalom és szabadságharc az egyik legszebb és legfontosabb esemény a történelmünkben... Tudtuk, hogy nem mondhat ennél többet, de legalább közülünk való beszélt." (Striker Sándor: Március 15-e 1972-ben. Élet és Tudomány, 1997. március 14.)

"Gyopár" szigorúan titkos jelentése:

"Feladatom volt Szalay Miklós és társai bűncselekményeinek megtudása. Egyetemi hallgató, reakciós családból származik, ezelőtt két évvel már volt összeütközése a rendőrséggel a március 15-ei felvonulás szervezése és véghezvitele miatt. A nyugati szabad életforma híve... Elmondta, hogy március 15-e előtt két héttel megindult a szervezés a felvonulásra. Megfelelő számú röpiratokat, gúnyverseket gyártottak, amit a helyszínen igyekeztek szétszórni... fölmászott a szoborra és elkezdett szónokolni. Beszélt a szabadságról, a szovjet csapatok kivonásáról, a többpártrendszerrel, csatlakozás a Nyugathoz stb-ről, de nem tudta befejezni, mert egy rendőr lerángatta őt. Elmondása szerint 17 órakor találka volt megbeszélve a belváros egyik kertjében. Onnan indultak volna ki egy kis trendcsinálásra, autóbuszok, villamosok felfordítása, ablakok beverése, barikád volt a céljuk." (Kenedi János: Kis államvédelmi olvasókönyv, Magvető, 1996) Cikk dr. Szalay Miklós nyugalmazott vámtisztéről: "...1944 novemberében, mint valami géppisztolyos mentőangyal egy tiszti osztag élén megjelent Dunaharaszti, ahol alakulatunkat néhány órával előbb a nyilasok megtizedelték... Egy-két nap múltán, éjfél tájt, az újabb megtorlástól tartva a betegeket szekérre rakatta, s gyalogosan Budafokra szöktetett bennünket. Innen pedig sokunkat az éj leple alatt az ostromlott fővárosba csempészte. Amidőn a romokban heverő, sötétségbe burkolt Kálvin térre érkeztünk, azzal búcsúzott tőlünk, hogy mindenki meneküljön, ahová szerencséje vezérli." Amikor harminc év múltán találkozott dr. Szalayval, megkérdezte tőle, "annak idején miért vállalkozott életveszélyes szerepére? - A magyarság becsületéért! - felelte."

(Vihar Béla: Az emlékezés őrzései. Élet és Irodalom, 1974. október 26.)

forrás:

<http://www.kobaknet.hu/news.php?extend.26>